

Midőn a választói reform kérdése ekként fölvetetett a két kamrában, a katolikus párt bírt többséggel, úgyde a revisionista mozgalom legbuzgóbb szóvivői a socialisták voltak. Mielőtt a katolikus többség engedett volna a Bernaert-ministerium óhajainak s a választási reform fölvételét elhatározta volna 1890-ben, előbb azt ismételten visszautasította. Maga a liberalis tábor is meg volt oszolva e kérdésben. A cabinet a kisebbségek arányos képviselétét akarta érvényre juttatni az alkotmányreformban, a mi azonban egészen más jelentőséggel bír, mint a választói jog kiterjesztése. Mindamellett nincs kétség benne, hogy e kérdéssel is mihamarább foglalkozniok kell a választó gyülekezeteknek, kibontogatva azt abból a határozatlan ködből, melybe eddig Féron és Helleputte formulájában burkolva voltak. Valódi orvoslása lesz ez azon állapotoknak, melyek az ország nemzeti egysége szempontjából tarthatatlanok. Mert Belgiumban a választások rendkívül változó nagyságú választókerületek szerint történnek, némelyik egy, másik 16 képviselőt választ. A katolikus irányzatok a flamand vidékeken, a szabadelvű eszmék a wallon vidékeken vannak túlsúlyban. A 47. §. módosítása most megtízszerezte a képviselők számát, s éppen azért — mondja Arnaud — nem minden aggodalom nélkül látjuk a küzdelmet ily viszonyok közt fejlődni tovább.

—n—r.

* * *

Vettük a következő czímű füzetet: „*Le mouvement social en Hongrie, par Jules Mandello. Extrait de la 'Revue Internationale de Sociologie'. 2-e Année. Nr. 3. Mars 1894. Paris. V. Giard et E. Brière 1894.*“

Az ismert közgazdasági író ebben azokat az újabb törvényhozási intézkedéseket ismerteti és bírálja, melyek Magyarországon az utóbbi években történtek úgy a mezőgazdasági, mint az ipari munkásviszonyok terén. Ehhez bevezetésül nagy vonásokban adja elő Magyarország népesedési és birtokstatisztikájának főbb eredményeit, a kiegyezési politika történetét, a pártok és nemzetiségek egymáshoz való viszonyát.

Magyarországon a társadalompolitikai reform nem haladt még annyira előre, mint akár Németországon, akár Ausztriában. Az 1884-iki ipartörvényben kifejezett munkásvédelem, a mennyi-

ben ez a munkások egészségügyi viszonyaira, életbiztonságukra és erkölcsi érdekeikre vonatkozik, korántsem kimerítő és nagyrészen még ma is végrehajthatatlan.

Csattanós például hívja föl a szerző pl. azt, hogy bár e törvény fölhatalmazza a ministert, hogy rendeleteileg intézkedjék azon veszedelmes vagy egészségtelen ipari foglalkozások megállapításáról, melyekben tilos 16 éven aluli munkásokat alkalmazni; ily rendeletünk még most, tíz év eltelte után sincs.

Éppen ilyen a kormány 1893. évi jelentése, mely megjelöli ugyan a gyárfelügyelők által constatált törvényellenességek nagy számát, de hozzát teszi, hogy mostanáig a törvényt kijárató vállalkozókat nem büntette meg, hanem csak azon esetben tartja fenn a törvény teljes szigora alkalmazását, ha a visszaélések ismétlődnének. Pedig — jegyzi meg szerző — a törvény büntető rendelkezései nem azért vannak, hogy azokat ne alkalmazzák.

A törvényben megszabott félórai munkaszünetekről is úgy rendelkezett a kormány, hogy azoktól el lehet tekinteni ha a munkaidő nem haladja meg a 10 órát.

De még több hiányt talál a szerző az adminisztratív organumaiban. Az 1887 óta működő gyárfelügyelői személyzet száma igen csekély, és az 1893. évi törvény, mely a gyárfelügyelői intézményt szabályozza, félreismeri célját, mert nemcsak a gyárak felügyeletét s a munkások érdekei megóvását teszi feladatukká, hanem az ipar fejlesztését, s a vállalkozók támogatását is. Ez pedig két egészen ellentétes irány, melyet egyeztetni lehetetlen.

Hibáztatja a szerző azt is, hogy a gyárfelügyelői intézményről szóló törvény keretében talál megoldást a balesetek elleni védelem is. Ez az oka, hogy véletlen balesetek eseteiben a munkásoknak adandó kártalanítás igen csekély. Törvény csakis a vasúti balesetek tekintetében elvállalt felelősségről intézkedik, s így a kártérítési eljárás fejletlen és nehézkes procedurája folytán a munkaadókkal szemben érvényesíthető magánjogi igény fölöttébb problematikus természetű.

Évek óta sürgetik — folytatja — a balesetek elleni kötelező biztosítást, sőt törvényjavaslatokat is dolgoztak ki, de a dolog mégis abban maradt. A munkás-balesetek elleni magánbiztosítás pedig az ipari munkások felét sem számítja sorai

közé, annál kevésbé a mezei munkások nagy tömegét, kiket pedig mindjobban fenyeget a gépek egyre kiterjedtebb alkalmazásából eredő veszélyek eshetősége a gazdasági foglalkozásnál.

Kötelező biztosítás még csak a betegségek ellen áll fenn a kereskedelmi, ipari, bányá- és szállítási alkalmazottaknál, de ezeknek eredménye sem ítéhető még meg véglegesen; bizonyos gyárak és ipartestületek azon törekvése pedig, hogy gyári vagy testületi segélypénztárakat alakítsanak, ellenkezik a munkások egyetemes érdekeivel.

Szól aztán a szerző a vasárnapi munkaszünetről, a nagy állami vállalatokról, s szembeállítja Amerika és Anglia példáját, hol az állam szerződészerűleg kötelezi a nyilvános vállalatokat a munkásokkal szemben bizonyos minimális munkabér és maximális munkaidő megszabására; Magyarországon, a hol ily vállalatok is fiscális szempontból kezeltetnek; ezért a munkások helyzete állami vállalkozásoknál még rosszabb, mint magánvállalatoknál, miért is nehéz volna az államnak a magánvállalkozókat rászorítani a munkások sorsa javítására.

A mi a munkások szervezkedését illeti, constatálja, hogy vannak ugyan munkástársulatok, de ezeknek csak a munkások csekély része tagja. A magyar kormány inkább ellenséges magatartást tanúsít a munkások szervezkedésével szemben, nehéztik ezt a hatóságok akadékoskodásai is a gyülekezési és társulási jog tekintetében.

Összehasonlítja azután a füzet a legutóbbi (1893) évben lefolyt munkássztrájkok eredményeit, melyek közt legnagyobb arányu volt a budapesti fegyvergyár s a pécsi kőszénbányák munkaszünete, amott 1500, emitt 2700 munkással. Kiténik ez összehasonlításból, hogy a legnagyobb sztrájkok eredménytelenül végződtek a munkásokra nézve, s csak a kis iparágaknál volt a munkásoké a diadal.

A szocialista irányzatra nézve kiemeli, hogy 1893. év óta két párt van keletkezőben, a nemzetközi socialista program alapján álló sociál-demokrata párt, s a nemzeti demokrata párt, melynek hívei száma sokkal csekélyebb s alakulására a nemzeti aspiratiók, az idegen munkásokkal való gazdasági verseny s a bourgeoisie támogatása voltak mérvadók. Ez utóbbi a május elseji tüntetések ellen van, a 10 órai munkaidőt akarja s munkaszünetek esetein gyakran a vállalkozók mellett foglal

állást. Ellenben a social-demokrata-párt megünnepli a május elsejét, nyolcz órai munkaidőt hangoztat, sürgeti a munkásérdekerek erélyesebb védelmét, maga akarja választani az ipari és gyári felügyelőket és szószólója a nemzetközi socialismus egész programjának. Sajnálattal mutat rá végül a szerző, hogy hazánkban a szövetkezeti eszme lassan foglal tért, daczára az agráriusok agitációinak s eddig inkább csak hitelszövetkezetek létesültek. Tudni véli azt is, nem tudjuk, mily alapon, hogy a kormány és parlament hajlandónak nyilatkozott volna a szavazati jogot kiterjeszteni bizonyos munkásosztályokra.

Általában röviden, de velösen és tárgyilagosan mutatja be Mandello dr. röpirata a magyarországi munkáskérdés lényegét a külföld előtt.

* * *

«*A vargyasi Daniel-család a közpályán és a magánéletben*» — ily cím alatt gyűjtötte össze és bocsátotta közre többek közreműködésével dr. Vajda Emil székelyudvarhelyi tanár azt a körülbelöl 500 darabra menő okiratot, melyek a Daniel-családnak egykor a fejedelmekkorabeli Erdély politikai életében való jelentékeny szereplésére vonatkoznak. Daniel István, Daniel Ferencz, Daniel János többé-kevésbé tényezők voltak Erdély ügyei vezetésében; egyik fontos követségeken járt a portánál, Bécsben; a másik Apaffy Mihálynak volt bizalmas embere és tisztviselője; akadt, a ki politikailag erősen compromittálva szenvedett súlyos fogságot, de mindegyiket szoros atyafisági kötelékek fűzték Erdély legelőkelőbb főúri családaihoz, s gazdaságuk, udvarházuk a régi erdélyi magyar társadalom mikrokosmikus képét nyújtja a regényes Székelyföld egy kies zugában. Nemcsak családtörténeti és genealogiai adatok tehát azok, melyeket e gondosan, chronologiailag összeállított okmányokból meríthetünk, hanem az eseményeknek nem egy tekintetben fontos megvilágításai. Jog- és gazdaságtörténeti szempontból is becses adalékokat találunk az okiratok közt az erdélyi jogélet számos intézményére vonatkozólag, látjuk a «fogott emberek» biráskodásának sajátos ususát, a régi választott bíróságok egy tipikus nemét, betekintést nyerünk a hajdani fejedelemségnek az anyaországtól oly sokban eltérő patriarchalis viszonyaiba, az úrbéri és jobbágyrendszerekbe, számos érdekes és jellemző vonással tarkítva.